

# PROTECȚIA MARTORILOR CA DREPT SUBIECTIV AL PERSOANEI, SCOPUL ȘI NECESITATEA ACESTEI MĂSURI

**Antoci Albert**, doctor în drept, lector superior  
USPEE „C.Stere”, or. Chișinău str. Ștefan cel Mare 200  
antoci22@mail.ru

To maintain law and order in society, it is imperative that witnesses could be shown in the trial or to assist in the investigation, not intimidation and fear not-i retaliation. Today, in many countries laws or is held on macroeconomic policies that witnesses receive protection if they cooperate with law enforcement authorities — or testimony in court might be a threat to their life or the lives of theyar family.

Este binecunoscut faptul, precum că persoana ce a obținut calitatea de martor în procesul penal, reprezintă a fi unul din participanții de bază în cadrul desfășurării investigației operative și urmăririi penale, de comportamentul lui activ și cinstit depinzând posibilitatea aflării adevărului și realizării unei justiții echitabile.

Un factor esențial ce influențează asupra veridicității mărturiilor constituie garanția din partea statului privind inviolabilitatea persoanei implicate în orbita procesului penal, iar în unele cazuri și al membrilor familiei acestuia. Practica internațională al luptei contra criminalității, în particular cu formele celei organizate, mărturisește despre faptul că celemai mari succese în această direcție au obținut statele în care a fost creată baza legală privind protecția martorilor contra diferitor persoane sau grupuri care sunt supuse investigației.

Astfel de ex. în SUA în anul 1970 de către Congresul SUA a fost adoptată legea „Privind controlul după criminalitatea organizată”. Capitolul V al acestei legi îl împuternicea pe Procurorul general al SUA cu dreptul de a elibera mijloace financiare pentru protecția martorilor, care sunt expuși pericolului. Această lege oferea însă protecție doar acelor martori care figurau în procesele legate de crima organizată.

Organul ce era răspunzător de desfășurarea programei privind asigurarea securității martorilor, a fost determinat ca fiind serviciul de Marshal al Statelor Unite. Crima organizată se caracterizează prin folosirea sau prin disponibilitatea de a folosi violența și intimidarea împotriva martorilor, dar în ciuda evoluțiilor tehnico-științifice, mărturia martorilor este încă de neînlocuit ca mijloc de furnizare de dovezi.

Ținând seama de aceste fapte, nevoia pentru o mai bună protecție a martorilor a rezultat din necesitatea de a descoperi, a acuza și a judeca infracțiunile cu un nivel ridicat de eficiență. În afară de conștientizarea nevoii de metode mai eficiente pentru a lupta împotriva formelor contemporane de infracțiuni, a mai existat un factor care a contribuit la dezvoltarea protecției martorilor – o grijă crescândă pentru victimele în special vulnerabile ale unor infracțiuni. Așadar, din punct de vedere pragmatic, institutul de protecție a martorilor a venit ca o manifestare a nevoii Statului de a suprima noile forme ale criminalității într-un mod mai eficient, fiind o consecință a responsabilității Statului de a proteja societatea de infracțiuni. [3]

Ulterior în anul 1982 Congresul SUA a adoptat legea „Privind protecția victimelor infracțiunii și al martorilor”,

în preambulul căreia se însemna faptul că funcționarea normală al sistemului justiției penale este imposibilă fără „cooperarea”, cu victimele și martorii infracțiunilor. Legea SUA din 1984cu privire la controlul criminalității a anulat capitolul V al legii din anul 1970, esențial mărind cercul persoanelor ce puteau fi supuse protecției statale.

În conformitate cu modificările ulterioare operate în legislația SUA Procurorul general poate strămuta la un loc nou de trai pe martor și să-l asigure pe acesta cu alte măsuri de protecție, dacă mărturiile acestui martor sunt în folosul guvernului Federal sau Guvernului statului în perioada dezbaterilor judiciare sau investigațiilor, sau dacă Procurorul general stabilește că contra acestui martor pe acerst caz poate fi înfăptuită o iacțiune, ce subînțelege a fi o infracțiune cu aplicarea forței. Procurorul general deasemenea poate strămuta pe martor la un nou loc de trai și a-l asigura cu alte măsuri de protecție pe acesta și membrii familiei lui, sau unei persoane apropiate acestuia, dacă persoanele date pot fi supuse unui careva pericol, în legătură cu participarea martorului la procesul de judecată. La decizia Procurorului general unui asemenea martor poate să-i fie eliberate deasemenea documente noi, alocate mijloace pentru un trai decent, în același rînd și al cheltuielilor legate de schimbarea domiciliului, acordat ajutor în angajarea la serviciu, aplicate alte măsuri de protecție fizică și socială, respectiv și interdicția de a divulga informația referitoare la persoana respectivă sau al locului lui de domiciliu. [6, p. 174-177]

În Marea Britanie acordarea ajutorului persoanelor ce au suferit în rezultatul infracțiunilor, constituie a fi o parte componentă al politiciipenale al statului. Legislația acestei țări, în particular, prevede dreptul persoanei ce a devenit victimă al unei infracțiuni de a nu-i fi divulgate datele de anchetă în cadrul ședințelor de judecată. [5, p.38-39]

Astfel, martorul-este figura din procesul penal deosebit de importantă, deoarece de la el într-o anumită măsură depinde soluționarea echitabilă al cazului. În același timp darea de depoziții este o activitate împovărătoare, care invocă un șir de-a răspunderi și în același timp destul de periculoasă.

Luînd în considerație ultima circumstanță, Organizația Națiunilor Unite a primit Declarația „privind principiile de bază ale justiției cu privire la victimele crimelor și victimele abuzului din partea puterii” din 29 noiembrie 1985 (Rezoluția 40/34 al Uniunii Generale al ONU) [4, p.211], în care ONU a cerut de la țările membre de a primi toate măsurile necesare în scopul minimizării incomodităților martorilor și

victimelor infracțiunii, în protecția vieții lor personale și asigurarea securității lor și familiilor acestora contra amenințărilor sau răzbunării din partea persoanelor cointerestate.

Prin aceasta ONU a confirmat importanța imensă a rolului și statutului victimelor pentru activitatea procesuală și judecătorească.

Dezvoltarea ulterioară a acestor concepții în Europa de Est, Australia, Japonia, precum într-un șir întreg de țări din America Latină și Africa, a demonstrat că guvernul și organele legislative din majoritatea statelor, în serios au desfășurat o politică de reformare a sistemului de drept și al practicii de comportare cu victimele crimelor. De aceea nu întâmplător chiar și cea mai conservativă în cazul reformei justiției penale Marea Britanie a numit ca fiind cel mai voluminos document al său în această sferă anume „carta drepturilor victimelor.” [7, p. 22]

Astfel în Republica Moldova pentru realizarea cerințelor înaintate de ONU a fost adoptată legea nr. 105 din 16.05.08 „Cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal”. [2]

Fundamentarea acestui act normativ a avut în vedere și legislațiile țărilor membre ale UE în materie, necesitatea de adaptare la exigențele statului de drept a justiției, iar un alt obiectiv al legii a fost acela de a completa instrumentele de luptă împotriva mării criminalități cu încă un instrument modern și eficient.

Legea respectivă își propune asigurarea protecției și asistenței „martorilor” a căror viață, integritate corporală sau libertate este amenințată ca urmare a deținerii de către aceștia a unor informații ori date cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare și care au un rol determinant în descoperirea infracțiunilor și în soluționarea unor cauze complexe.

Cu toate acestea în R.Moldova majoritatea persoanelor care au devenit martori la momentul comiterii unei infracțiuni tind după posibilitate de a se eschiva de la darea de mărturie. În conformitate cu art. 90 CPP al R.Moldova martorul este persoana care posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constatată în cauză. [1]

Conform prevederilor art.14 al Legii R.Moldova nr. 105 din 16.05.2008, în privința persoanei protejate pot fi aplicate concomitent câteva sau una din următoarele măsuri de protecție:

- a) protecțiadatelor de identitate;
- b) audierea cu aplicarea unor modalități speciale;
- c) schimbarea domiciliului sau locului de muncă ori de studii;
- d) schimbarea identității, schimbarea înfățișării;
- e) instalarea unui sistem de alarmă la locuință sau reședință;
- f) schimbarea numărului de telefon;
- g) asigurarea protecției bunurilor. [2]

Pentru protecția participanților la procesul penal, în cadrul MAI al R.Moldova, a fost creată o direcție specializată – Direcția protecția martorilor, care din momentul creării acesta fiind în anul 1999 până în prezent, prin intermediul programului de protecție al martorilor a acordat protecție pentru 216 persoane. [9]

Cu toate acestea neoficial se constată faptul că unele din persoane ce au devenit victime ale infracțiunilor, nu se adresează la organele de drept, unul din considerente fiind motivul că ele cunosc, că persoanele ce au fost martori la crima comisă nu vor dori să depună careva mărturie pe cazul dat, din teama unei posibile răfuiei din partea infractorilor și din neîncrederea în eficacitatea măsurilor de protecție statală.

Condiția drepturilor și libertăților umane este de obicei dezvăluită în procedurile penale prin poziția inculpatului. Numai mai târziu această prismă este folosită pentru a analiza martorii care au de asemenea dreptul la o protecție adecvată în această privință.

Mai precis, rolul lor în proceduri poate da naștere apariția de pericole a drepturilor lor umane fundamentale proclamate în documentele internaționale și constituționale majore. Un punct de interes aici este că protecția martorilor nu este de obicei tratată ca un drept al martorilor, ci numai ca o nevoie sau ca o datorie a Statului. Este greu să găsim prevederi în legislațiile naționale care să prevadă măsuri de protecție a martorilor care proclamă dreptul unui martor la protecție. Ar fi totuși normal ca depunerea unei mărturie ca o obligație civilă generală să aibă drept corespondent un drept special al martorului la protecția împotriva intimidării și violenței. Este o mare nedreptate ca cetățenii să fie obligați să coopereze cu autoritățile în combaterea infracțiunilor, fără să li se ofere protecție împotriva devenirii de victime la acte viitoare de infracțiune. Aceasta înseamnă că Statul, într-un fel, încalcă principiul egalității cetățenilor, deoarece îi protejează numai pe unii dintre ei de infracțiuni, în timp ce îi expune pe alții la acestea.

Nu se poate afirma că cetățenii în calitate de martori trebuie să se expună la pericol, ca în alte cazuri pedepsite de lege, care rezultă din angajarea, contractarea sau realizarea datoriilor profesionale în cazul unor persoane (ex. membrii forțelor armate, poliției, doctori, etc.). Inculpatul nu este obligat să coopereze cu Statul când se stabilește infracțiunea și responsabilitatea sa, acesta se bucură de privilegiul de a refuza să depună mărturie pentru a nu-și compromite cazul. În afară de asta, institutele de incapacitate relativă a martorilor, care scutesc un martor de obligația de a depune mărturie și care scutesc un martor de obligația de a răspunde unor întrebări arată că depunerea mărturiei nu este considerată ca o obligație absolută. [3 p.16]

Dacă am analiza practica oferită de experții străini în privința protecției martorilor, am putea stabili faptul că legea privind protecția martorilor lucrează de mult timp și destul de efectiv. Astfel, anual spre ex. guvernul Italiei alocă 60 mln de euro pentru toate posibilele măsuri privind protecția martorilor. Sumele bănești sunt enorme, însă după adoptarea legii în Italia au dispărut cazurile de răfuială cu persoanele care au depus mărturie în judecată.

În SUA după relațiile șefului biroului protecție al martorilor din cadrul Departamentului de justiție al SUA pentru fiecare din cei circa 50 de mii de persoane care figurează ca martori pe cazurile penale, se alocă în mediu 40 mii de dolari. Cu toate acestea așa măsuri ca schimbarea completă a biografiei martorului sau operația plastică, pot fi considerate ca destul de rare. De regulă se discută despre asigurarea unei protecții fizice persoanei, ajutarea acestuia la schimbarea

locului de trai, al serviciului, adaptarea la nou loc de activitate. În SUA martorul primește în medie o compensație bănească pe perioada unui an jumate. Cu toate acestea, el este obligat să respecte anumite reguli, în caz contrar programa de protecție în privința acestuia va fi stopată. [10]

Uneori pentru asigurarea protecției este destul aplicarea celor mai simple măsuri: prezentarea la judecată cu paza poliției, acordarea unui domiciliu temporar într-un loc sigur sau utilizarea mijloacelor tehnice moderne de ex. videoconferințe în timpul depunerii de mărturii. Apar cazuri când martorul, depozițiile căruia sunt foarte necesare pentru realizarea cu succes a justiției, este amenințat de grupări criminale destul de puternice, din care cauză securitatea acestuia poate fi asigurată doar prin aplicarea unor măsuri excepționale. În asemenea cazuri unica soluție poate fi strămutarea martorului sub un alt nume la un nou domiciliu care nu va fi divulgat nici pe teritoriul național nici în străinătate.

Practica a demonstrat faptul că măsurile privind acordarea ajutorului și protecției oferă rezultate pozitive, deoarece întăresc la martori încrederea în posibilitatea colaborării și depunerii de mărturii. În multe cazuri problemele privind securitatea martorilor poate fi efectiv soluționată pe calea;

a) Acordării ajutorului până și în timpul procesului de judecată, fapt ce permite martorului de a trece peste consecințele psihologice și practice după depunerea mărturiilor în judecată

b) Primirii măsurilor polițienești de sporire a securității fizice.

c) Elaborării procedurilor de judecată îndreptate spre asigurarea securității martorilor pe perioada depunerii depozițiilor.

Deoarece includerea în programa de protecție al martorilor constituie ultimul mijloc în cazul asigurării protecției, este important de rînd cu elaborarea (sau în lipsa) unei asemenea programe de a acorda atenția corespunzătoare elaborării planului de înlăturare al riscurilor pentru martori, în special pentru acei din ei care nu corespund criteriilor determinate, de selectare pentru includerea într-o asemenea programă. [8, p.27]

Drept concluzie putem deduce faptul că necătfînd la

posibilitățile atît de vaste în teorie, măsurile privind protecția drepturilor participanților la procesul penal în Republica Moldova se aplică în practică doar către un număr mic din totalitatea generală de protejați, din care cauză implementarea practică a ideilor teoretice prezintă a fi la moment cea mai serioasă și primordială etapă în direcția protecției martorilor sau a victimelor infracțiunilor.

#### Bibliografie:

1. *Codul de procedură penală al Republicii Moldova*, adoptat la 14 martie 2003, în vigoare de la 12 iunie 2003.

2. Legea Republicii Moldova nr. 105 din 16.05.08 „Cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal”. Publicată la 27.06.2008 în Monitorul Oficial Nr. 112-114, art Nr : 434. Data intrării în vigoare: 27.09.2008.

3. Snežana BRKIĆ „Protecția martorilor ca drept subiectiv și elementele sale”. *Analele Universității “Constantin Brâncuși” din Târgu Jiu. Seria Științe Juridice*, Nr. 1/2010. Facultatea de Drept Novi Sad. Serbia, p.16-17, an. 2010.

4. Dolea I., Zaharia V. *Drepturile omului în activitatea poliției. Culegere de acte normative naționale și internaționale*. Chișinău 2008, 632 p.

5. Безнасюк А., Абабков А. *Государственная защита лиц, содействующих уголовному судопроизводству*, изд. Российская юстиция. № 8, стр. 38-39, 1997г.

6. Фитцджеральд Д. *Программа обеспечения безопасности свидетелей. Правоохранительная деятельность в США*, Москва 1998г, стр. 174-177.

7. Квашиш В.Е., Вавилова Л.В. *Зарубежное законодательство и практика защиты жертв преступлений*. Москва, изд. ВНИИ МВД России, стр. 22, 1996г.

8. *Рекомендуемые виды практики в области защиты свидетелей при производстве по уголовным делам, касающимся организованной преступности*. Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности Вена. стр.27, 2008г.

9. [www.mai.md/dpm](http://www.mai.md/dpm), vizitat la 25.03.2013

10. [www.zonazakona.ru/law/docs\\_ur/961/](http://www.zonazakona.ru/law/docs_ur/961/), vizitat la 17.05.2013